

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
Західноукраїнського
національного університету
Микола ДИВАК

20 25 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та криминологічні аспекти)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08-Право за спеціальністю 081-Право

ВИТЯГ

із протоколу засідання фахового семінару кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету від «14» січня 2025 р., протокол № 6

ПРИСУТНІ: Рогатинська Н. З., д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри кримінального права та процесу; Москалюк Н.Б., д.ю.н., професорка, професорка кафедри безпеки та правоохоронної діяльності; Кравчук М.Ю., д.ю.н., професорка, завідувачка кафедри адміністративного права та судочинства; Чудик Н.О., д.ю.н., професорка, в.о. завідувачки кафедри теорії права та конституціоналізму, Юркевич І. І., докторка філософії, заступниця декана юридичного факультету, доцентка кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Пілюков Ю. О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Шрамко О. М., доктор філософії, доцент кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Гданський Н. М., доктор філософії, старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Дзюрбель А. Д., к.ю.н., старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету (науковий керівник); Сенік Т. Б., доктор філософії, старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Декайло П. В., старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Антюк І. П., викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету; Тимочко С.О., ст. лаборант кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук, 5 кандидатів юридичних наук та 2 доктори філософії в галузі права – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження дисертанта Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08-Право за спеціальністю 081-Право щодо його рекомендації до захисту.

СЛУХАЛИ:

Доповідь дисертанта Даца Андрія Олександровича про результати проведеного ним дисертаційного дослідження.

Обговорення дисертації.

Доповідь Даца А.О.

У своєму виступі Дац А.О. обґрунтував актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, визначив її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, виклав мету та завдання дослідження, об'єкт і предмет; охарактеризував основні положення, що відображають наукову новизну дослідження та їх практичну значимість та відмітив важливість удосконалення чинного законодавства у сфері протидії дискримінації в Україні.

Дисертант наголосив, що принцип рівності прав людини є фундаментальним не лише для особистості, але й для держави, яка прагне встановити справедливі суспільні відносини. Закріпивши в міжнародно-правових актах важливість недискримінації, міжнародна спільнота приділяє увагу утвердженню в національних правових системах політики протидії дискримінації та вдосконаленню правового механізму її забезпечення. Членство України в міжнародних організаціях універсального та регіонального характеру покладає на державу обов'язок гармонізації українського законодавства з міжнародно-правовими нормами з урахуванням національних особливостей. Відтак, кримінально-правова протидія дискримінації в Україні повинна бути приведена у відповідність до міжнародних стандартів.

Крім того, російська збройна агресія проти України спричинила появу нових викликів перед українською системою запобігання і протидії нерівності. В умовах воєнного стану підсилюються національні, етнічні та соціальні антагонізми, що викликають загострення міжгрупових конфліктів. Широких масштабів набули такі прояви гендерно зумовленого насильства, як фізичні тортури, примусова стерилізація, торгівля людьми, сексуальна експлуатація, зґвалтування, примусове вербування до збройних сил, сексуальне рабство, примушування до проституції, примусова вагітність, будь-які інші форми сексуального насильства, тиску і приниження.

Військові дії та перевантаження правоохоронних органів призводять до того, що злочини на ґрунті ненависті не отримують належної уваги. Збір доказів дискримінаційних дій стає значно складнішим через руйнування інфраструктури, небезпеку для свідків та правозахисників, а також можливі маніпуляції з боку пропаганди. В результаті цього, постає необхідність зміцнення правозахисних механізмів і забезпечення ефективного розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень у сфері дискримінації навіть в умовах воєнного стану.

Доповідач зауважив, що теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці таких науковців, як: В. В. Бабаніна, С.М. Балабан, Д. О. Балобанова, В. Баулін, А.Боровик, Є. Бурячок, Ю. О.-М. Бачинська, Н.Беліцер, С.Ф.Денисов, С.А.Дробот, Д. О. Зуєнко, С.С.Ковальов, С. Ковбасюк, О. Коханова, Л.М.Кулик, О.О.Кривошеєва, Р.Я.Мандель, В.М.Панькевич, Ю. В. Пожаров, О.В.Пожарова, А.С.Політова, Т. І. Созанський, З. П. Равлінко, М. І. Саєнко, І.С. Смірнова, Є.С.Угленко, І.Федорович, Т. Фулей, М. Хавронюк, Н. Ю.Цвіркун, О.М.Шармар, Ю. Л. Шуляк, І. В. Янковець та інших.

У дисертації удосконалено: наукові погляди щодо визначення понять «кримінально-правове регулювання протидії дискримінації», «детермінанти злочинності у сфері дискримінації», «особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації», «система запобігання та протидії дискримінації», «кримінальні правопорушення у сфері дискримінації»; положення щодо розмежування термінів «види дискримінації» та «форми дискримінації»; положення щодо відмінностей між стереотипами та упередженнями як одних із основних соціокультурних детермінантів дискримінації; класифікацію причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності у сфері дискримінації; положення щодо методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері дискримінації; положення щодо впровадження комплексу віктимологічних заходів, орієнтованих на різні рівні суспільства, включаючи взаємодію між державними органами, громадськими організаціями та громадянами у сфері протидії дискримінації; положення про напрями вдосконалення кримінально-правової охорони конституційного принципу рівності та забезпечення толерантності у суспільстві.

У дисертаційному дослідженні уперше: сформовано теоретико-правову візію кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації як комплексної системи, яка: упорядковує суспільні відносини за допомогою норм кримінального права і правових засобів; включає правові, адміністративні, освітні і соціальні заходи, спрямовані на запобігання, виявлення та застосування кримінальної відповідальності чи інших заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення дискримінаційних дій; розроблено та обґрунтовано авторські пропозиції до законодавства України, що стосуються вирішення проблемних аспектів кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні. За характером та змістом дисертаційна робота є одним із перших в Україні комплексних досліджень кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації.

2. Дискусія за результатами доповіді дисертанта, під час якої Дац А.О. відповів на запитання присутніх на семінарі щодо структури роботи, методологічної та теоретичної основи дослідження, висновків, які отримані за результатами дослідження:

Запитання Рогатинської Н. З., докторки юридичних наук, професорки, завідувачки кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету: опрацювавши значну кількість наукових думок щодо сутності причин дискримінації, детермінанти злочинності у сфері дискримінації Ви пропонуєте розуміти як комплекс

соціальних, економічних, політичних, культурних, психологічних причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності, спрямованої на дискримінацію. Чи могли б Ви деталізувати запропонований комплекс детермінантів?

Відповідь дисертанта:

Дякую за запитання. Комплекс причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності, спрямованої на дискримінацію, можна класифікувати наступним чином:

1. Соціокультурні причини та умови, зокрема, стійкі стереотипи та упередження, соціальне відчуження, маргіналізація, а також культурні та релігійні конфлікти;

2. Економічні причини та умови, зокрема, високий рівень економічної нерівності, а також конкуренція за ресурси;

3. Правові причини та умови, зокрема, відсутність чіткої та ефективної системи запобігання і протидії нерівності, достатнього розуміння цінностей та норм права у сфері забезпечення рівності, ефективного реагування на випадки дискримінації та застосовування відповідних видів юридичної відповідальності.

4. Політичні причини та умови, що полягають у використанні ідеології або стереотипів для маніпулювання громадською думкою.

5. Психологічні причини та умови, зокрема, фрустрація, потреба в самоствердженні та контролі.

Запитання Юркевич І. І., докторки філософії, заступниці декана юридичного факультету, доцентки кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету: шановний здобувачу, чи аналізували Ви у своїй роботі кримінологічний портрет осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері дискримінації?

Відповідь дисертанта:

Дякую за запитання. Дослідження кримінологічного портрету осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, є важливим інструментом для профілактики, розслідування та вдосконалення нормативно-правового забезпечення, що в сукупності сприяє зменшенню рівня дискримінації у суспільстві. Це пояснюється тим, що вивчення особистісних характеристик осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення дискримінаційного характеру, дозволяє створити їх типові профілі, що включають демографічні дані, соціально-економічний статус, психологічні риси, історію попередніх правопорушень тощо. У свою чергу, використання цих профілів у правоохоронних органах і інших структурах дозволяє проводити профілактичні заходи, спрямовані на попередження вчинення таких правопорушень (наприклад, цілеспрямовані освітні програми, соціальні кампанії або спеціалізовані тренінги для груп, які найбільш схильні до дискримінаційної поведінки).

Крім того, аналіз особистісних характеристик злочинців дозволяє виявити глибинні мотиви та психологічні фактори, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень у сфері дискримінації (такі як ксенофобія, расизм, гомофобія тощо). Вказані фактори важливо враховувати при розробці програм реабілітації та ресоціалізації осіб, що вчинили кримінальні правопорушення у сфері дискримінації. Тобто, кримінологічний портрет особи,

яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, та система протидії дискримінації тісно пов'язані між собою через механізми ідентифікації, профілактики, правоохоронної діяльності, соціально-психологічної реабілітації та стратегічного планування. Вони разом сприяють створенню більш безпечного та справедливого суспільства.

Запитання Антюка І. П., викладача кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету: здійснюючи кримінально-правову характеристику дискримінації, як Ви оцінюєте ефективність застосування статті 161 Кримінального кодексу України?

Відповідь дисертанта:

Дякую за запитання. Статистичні дані співвідношення кількості кримінальних проваджень, що були закриті на стадії досудового розслідування, і тих, які дійшли до стадії судового розгляду, за ст. 161 КК України дають підстави твердити про низьку ефективність застосування даної статті. Конструкцію статті 161 Кримінального кодексу України вважають нечіткою і надто громіздкою, що на практиці не сприяє ефективному та дієвому притягненню осіб, винних у дискримінації до кримінальної відповідальності. Реальне притягнення винних до кримінальної відповідальності залежить від спроможності правоохоронних органів здійснювати викриття і доводити прямий умисел у вчиненні дискримінації.

Крім того, невміння слідчих правильно дослідити мотиви злочинної поведінки у сфері дискримінації призводить до неправильної кваліфікації злочинів, що впливає на винесення справедливих вироків і загалом на протидію дискримінації в суспільстві. Взаємозв'язок правильної кваліфікації кримінальних правопорушень на ґрунті нетерпимості слідчими і винесення вироку судом є критично важливими для забезпечення законності та справедливості. Тому слідчі повинні мати високу кваліфікацію та використовувати всебічний підхід для точного визначення мотивів і обставин таких злочинів.

Запитання Шрамка О. М., доктора філософії, доцента кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету: скажіть, будь ласка, яким, на Вашу думку, має бути реформування кримінально-правової охорони у сфері дискримінації?

Відповідь дисертанта:

Дякую за запитання. Реформування кримінально-правової охорони у сфері дискримінації безумовно має здійснюватися паралельно або ж із врахуванням появи, розвитку нових інститутів кримінального права та змін у державній кримінальній політиці загалом, у наступних напрямках:

- перегляді кваліфікуючих ознак статей КК України із врахуванням нових українських реалій, рекомендацій міжнародних інституцій, правозахисників, громадських активістів, що стосуються «захищених ознак» ідентичності тієї чи іншої групи людей у суспільстві (для розширення кола «захищених ознак» як кваліфікованих ознаки складу правопорушення);

- внесення кваліфікуючих ознак, що розкривають «захищені ознаки» ідентичності тієї чи іншої групи людей у суспільстві, до інших статей КК України (де ще вони не передбачені);

- включення до мотиву ненависті інших «захищених ознак», що обтяжують покарання (ст. 67 КК України);

- напрацювання ефективного термінологічного апарату у сфері дискримінації та розкриття ознак кримінальних правопорушень у сфері дискримінації;

- вдосконалення національного механізму притягнення до кримінальної відповідальності за дискримінацію із врахуванням інших реформ, що паралельно відбуваються в Україні (у тому числі, таких інститутів як медіація, відновне правосуддя, звільнення від кримінальної відповідальності, пробація тощо).

У подальшому обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Гданський Н. М., доктор філософії, старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету. Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів та продиктована сучасним станом вітчизняної науки, адже багато проблемних питань у цьому напрямі, попри їх очевидну актуальність, не були предметом наукових досліджень. Тему розкрито глибоко, комплексно, поставлені завдання виконано. Пропозиції автора, сформульовані на основі проведеного дослідження, є аргументованими й переконливими. Висновки належні щодо поставлених завдань. Робота написана грамотною мовою, відповідає вимогам.

Головуюча – Юркевич І.І., докторка філософії в галузі права, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету: Чи є ще запитання у присутніх? Немає. Переходимо до обговорення дисертації.

Слово надається науковому керівнику, **Дзюрбелю А.Д., кандидату юридичних наук, старшому викладачу кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету,** який надав позитивний відгук і відзначив, що дисертаційне дослідження присвячено складним та актуальним проблемам, а саме кримінально-правовим та кримінологічним аспектам протидії дискримінації.

Всебічне вивчення змісту дисертації дає підстави констатувати, що автор належним чином обґрунтував вибір теми дослідження, його об'єкт, предмет, мету та завдання. Дисертантом використано сучасні методи обробки та аналізу наукової інформації. Теоретико-методологічний інструментарій дисертації зумовлений метою наукового пошуку та особливостями досліджуваної сфери суспільних відносин.

Достовірність сформульованих у дисертації наукових висновків, положень, рекомендацій забезпечується використанням численних наукових джерел, аналізом необхідних нормативно-правових актів та судової практики.

Автору вдалося досягти мети дисертаційного дослідження, котра полягає у встановленні кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації на основі аналізу теоретичних концепцій, законодавства України та міжнародно-правових актів і формуванні напрямів вдосконалення кримінального законодавства і правозастосовної практики.

При цьому, автор виявив уміння чітко висловлювати свою думку, робити логічні висновки, обґрунтовувати свою позицію, що допомогло йому вирішити

поставлені завдання: проаналізувати генезу інституту протидії дискримінації в Україні; з'ясувати правову природу та форми дискримінації, здійснити її класифікацію; охарактеризувати міжнародно-правові стандарти у сфері протидії дискримінації; розкрити сучасні детермінанти злочинності у сфері дискримінації в Україні; охарактеризувати кримінологічний портрет особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації; проаналізувати систему запобігання та протидії дискримінації в Україні; виокремити поняття та проаналізувати види кримінальних правопорушень у сфері дискримінації; охарактеризувати тенденції судової практики при розгляді справ у сфері дискримінації; встановити проблеми та шляхи вдосконалення кримінально-правового забезпечення протидії дискримінації в Україні. Про успішне виконання поставлених завдань свідчать наведені висновки та сформовані пропозиції.

Дисертації притаманні високий ступінь обґрунтованості та новизни наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором. Робота пройшла апробацію, про що свідчать акти впровадження дисертаційного дослідження у наукову та практичну діяльність.

Основні положення дисертаційної роботи викладені у 9 наукових працях, з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні, 5 праць апробаційного характеру.

Аналіз опублікованих здобувачем наукових статей і тез доповідей на науково-практичних конференціях дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих наукових працях.

Статус, обсяги та зміст публікацій відповідають встановленим вимогам МОН України. Вважаю, що дисертація може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді за профілем.

Далі слово було надано **рецензентам роботи:**

Гданський Н.М., доктор філософії, старший викладач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету зазначив, що дисертаційна робота Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)» є актуальною, своєчасною, оскільки в умовах воєнного стану підсилюються національні, етнічні та соціальні антагонізми, що викликають загострення міжгрупових конфліктів. Здобувач використав при написанні роботи значну кількість наукової літератури, опрацював нормативно-правові акти та судову практику. Отримані результати дослідження та положення, що виносяться на захист, містять елементи наукової новизни та мають практичне значення.

Представлена наукова робота за своїм науковим рівнем, одержаними результатами дослідження та пропозиціями відповідає вимогам, що ставляться до наукових робіт такого рівня, що дозволяє рекомендувати її до розгляду у разовій спеціалізованій вченій раді Західноукраїнського національного університету за спеціальністю 081 «Право».

Пілюков Ю. О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету акцентував увагу на актуальності обраної Дацом А.О. теми дисертаційного дослідження,

високому науковому рівні зроблених автором пропозицій, належній апробації результатів дослідження, які відповідають основним положенням дисертації. Рецензент зазначив, що для дослідження автором обрано як теоретичні напрацювання вітчизняних вчених, так і значну емпіричну базу, що дозволило сформулювати теоретико-концептуальний базис дослідження.

У процесі дослідження Дац А.О. зробив глибокий аналіз великої кількості нормативно-правових актів історичного, сучасного національного та міжнародного характеру, які мають велике значення в межах обраного дисертантом предмету дослідження.

Вивчення змісту дисертації показало, що автор правильно сформулював мету та завдання дослідження, його предмет та об'єкт, визначив методи дослідження, що дозволило чітко окреслити наукову новизну та відповідні результати, які в сукупності вирішили важливе наукове завдання. Роботу, що рецензується, можна назвати однією із фундаментальних праць у науці кримінального права.

Таким чином, всі положення роботи та її висновки є науково обґрунтованими, заслуговують на високу позитивну оцінку.

Головуюча – Юркевич І.І., докторка філософії в галузі права, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету, узагальнюючи висловлені у процесі обговорення дисертації думки, зазначила, що дисертація Даца А.О. є завершеною, кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто аспірантом. У ній автором отримані нові науково-обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують науково-практичну проблему, що має істотне значення для науки кримінального права. Конкретний внесок дисертанта полягає у: формулюванні теоретико-правової візії кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації як комплексної системи, яка: упорядковує суспільні відносини за допомогою норм кримінального права і правових засобів; включає правові, адміністративні, освітні і соціальні заходи, спрямовані на запобігання, виявлення та застосування кримінальної відповідальності чи інших заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення дискримінаційних дій; розробці та обґрунтуванні авторських пропозицій до законодавства України, що стосуються вирішення проблемних аспектів кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні.

На підставі результатів обговорення присутні на засіданні

ПОСТАНОВИЛИ:

Прийняти висновок щодо дисертаційної роботи Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)» як такої, що відповідає вимогам, які заявлені до дисертації, та пропонувати Вченій раді університету затвердити висновок фахового семінару.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Принцип рівності прав людини є фундаментальним не лише для особистості, але й для держави, яка прагне встановити справедливі суспільні відносини. Закріпивши в міжнародно-правових актах важливість недискримінації, міжнародна спільнота приділяє увагу утвердженню в національних правових системах політики протидії дискримінації та вдосконаленню правового механізму її забезпечення. Членство України в міжнародних організаціях універсального та регіонального характеру покладає на державу обов'язок гармонізації українського законодавства з міжнародно-правовими нормами з урахуванням національних особливостей. Відтак, кримінально-правова протидія дискримінації в Україні повинна бути приведена у відповідність до міжнародних стандартів.

Слід зазначити, що російська збройна агресія проти України спричинила появу нових викликів перед українською системою запобігання і протидії нерівності. В умовах воєнного стану підсилюються національні, етнічні та соціальні антагонізми, що викликають загострення міжгрупових конфліктів. Широких масштабів набули такі прояви гендерно зумовленого насильства, як фізичні тортури, примусова стерилізація, торгівля людьми, сексуальна експлуатація, зґвалтування, примусове вербування до збройних сил, сексуальне рабство, примушування до проституції, примусова вагітність, будь-які інші форми сексуального насильства, тиску і приниження.

Військові дії та перевантаження правоохоронних органів призводять до того, що злочини на ґрунті ненависті не отримують належної уваги. Збір доказів дискримінаційних дій стає значно складнішим через руйнування інфраструктури, небезпеку для свідків та правозахисників, а також можливі маніпуляції з боку пропаганди. В результаті цього, постає необхідність зміцнення правозахисних механізмів і забезпечення ефективного розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень у сфері дискримінації навіть в умовах воєнного стану.

Проблемним аспектом виступає поява масових психологічних травм та стресових ситуацій, що підвищують рівень агресії та нетерпимості в суспільстві. Відтак, поширення пропаганди та негативних стереотипів щодо певних груп сприяє зростанню ненависті та упереджень, що ускладнює зусилля з протидії дискримінації та потребує додаткових заходів для нейтралізації таких впливів.

Результати комплексного аналізу Єдиних звітів про кримінальні правопорушення в період з січня 2021 року по квітень 2024 року, матеріалів судового розгляду кримінальних правопорушень у сфері дискримінації дозволяють констатувати тенденцію збільшення кількості даної категорії кримінальних правопорушень. Водночас, спостерігається вибірковий підхід у застосуванні положень статті 161 «Порушення рівноправності громадян

залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» Кримінального кодексу України. Проблематичним є і застосування як обставини, яка обтяжує покарання, - вчинення кримінального правопорушення на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності.

Таким чином, систематизація кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації на основі застосування теоретичних концепцій та практики розслідування кримінальних правопорушень із використанням сучасних методів дослідження державно-правових явищ є особливо актуальним напрямком наукових пошуків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика дослідження відповідає завданням, визначеним у Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Державній стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року (схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р), Національному плані дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року (затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р), Національній стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року (схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 р. № 815-р), Плані заходів з реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності (затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 79-р).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є встановлення кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації на основі аналізу теоретичних концепцій, законодавства України та міжнародно-правових актів і формування напрямів вдосконалення кримінального законодавства і правозастосовної практики.

Для досягнення поставленої мети у роботі поставлено наступні завдання:

- проаналізувати генезу інституту протидії дискримінації в Україні;
- з'ясувати правову природу та форми дискримінації, здійснити її класифікацію;
- охарактеризувати міжнародно-правові стандарти у сфері протидії дискримінації;
- розкрити сучасні детермінанти злочинності у сфері дискримінації в Україні;
- охарактеризувати кримінологічний портрет особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації;
- проаналізувати систему запобігання та протидії дискримінації в Україні;
- виокремити поняття та проаналізувати види кримінальних правопорушень у сфері дискримінації;
- охарактеризувати тенденції судової практики при розгляді справ у сфері дискримінації;
- встановити проблеми та шляхи вдосконалення кримінально-правового забезпечення протидії дискримінації в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері протидії дискримінації.

Предмет дослідження – кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії дискримінації.

Методи дослідження. Для досягнення мети і виконання поставлених завдань дослідження використано відповідний комплекс методів. Діалектичний метод сприяв пізнанню проблематики системи протидії дискримінації, аналізу причинно-наслідкових зв'язків дискримінаційних діянь (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3). Догматичний метод уможливив аналіз кримінально-правового забезпечення протидії дискримінації, практики застосування норм, що стосуються запобігання і протидії дискримінації, власне тлумачення термінів: «кримінально-правове регулювання протидії дискримінації», «детермінанти злочинності у сфері дискримінації», «особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації», «система запобігання та протидії дискримінації», «кримінальні правопорушення у сфері дискримінації» (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). За допомогою історичного методу охарактеризовано процес становлення та розвитку правового забезпечення протидії дискримінації, запропоновано авторську періодизацію (підрозділ 1.1). За допомогою порівняльного методу виокремлено основні відмінності між стереотипами та упередженнями як одних із основних соціокультурних причин та умов виникнення дискримінації за критеріями: природи появи, форми, впливу на поведінку, соціальних та юридичних наслідків, а також співставлено доцільність внесення змін, що пропонуються у межах різних законопроектів у сфері дискримінації (підрозділи 2.1, 3.3). Герменевтичний метод сприяв з'ясуванню поняття дискримінації, кримінальних правопорушень у сфері дискримінації, а також інтерпретації положень міжнародно-правових та національних нормативних актів у сфері протидії дискримінації (підрозділи 1.2, 1.3, 3.1). За допомогою методу системно-структурного аналізу досліджено зв'язки елементів системи запобігання і протидії дискримінації в Україні (підрозділ 2.3, 3.1). Статистичний метод став основою для висвітлення кримінологічного портрету особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, а також аналізу тенденцій вчинення, виявлення, судового розгляду даного виду правопорушень (підрозділ 2.2, 3.2). Метод моделювання уможливив формування авторських пропозицій щодо вдосконалення кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3). Під час дослідження були застосовані й інші методи пізнання.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять: оприлюднені матеріали наукових досліджень, результати Єдиних звітів про кримінальні правопорушення в період з січня 2021 року по квітень 2024 року, матеріали судового розгляду кримінальних правопорушень у сфері дискримінації, а також засобів масової інформації.

З метою формування авторських уявлень щодо поняття, форм та класифікації дискримінації, історії становлення та розвитку її протидії, міжнародних стандартів у сфері рівності прав людини у роботі використано дослідження таких вчених, як: В. В. Бабаніна, Ю. В. Баулін, О.-М. Бачинська, Н.Беліцер, Д. О. Зуєнко, С. Ковбасюк, Р. Я. Мандель, Ю. В. Пожаров,

Т.О.Подковенко, З. П. Равлінко, М. І. Саєнко, І. С. Смірнова, Є. С. Угленко, І.Федорович, Т. Фулей, М. Хавронюк, Н. О. Чудик, І. В. Янковець та інших.

Питання детермінантів злочинності, кримінологічного портрету особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації, системи запобігання та протидії дискримінації були досліджені у роботах таких науковців, як: С.М.Балабан, Д. О. Балобанова, А. Боровик, Є. Бурячок, В. В. Голіна, С.Ф.Денисов, С. А. Дробот, Ю. Б. Ірха, С. С. Ковальов, О. Коханова, Л. М. Кулик, О.О.Кривошеєва, Н. О. Прібиткова, Є. В. Пряхін, Н. З. Рогатинська, Є.Ю.Соболь, О. Химович та інших.

Кримінально-правова характеристика правопорушень у сфері дискримінації, тенденції судової практики при розгляді справ у сфері дискримінації, напрями вдосконалення законодавства про відповідальність за її вчинення стала можливою завдяки огляду наукових праць таких вчених, як: О.О.Авдєєв, І. Б. Газдайка-Василишин, І. Ю. Гора, Н. В. Дрьоміна-Волок, С.Заєць, Д. О. Зуєнко, Р. Мартиновський, О. Е. Марченко, Т. А. Пазинич, В.М.Панькевич, А. С. Політова, Т. І. Созанський, Т. І. Сухоребра, Н. Ю. Цвіркун, О. М. Шармар та інших.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації. У результаті проведеного дослідження зроблено ряд концептуальних висновків, обґрунтовано низку нових наукових положень, які можуть бути використані для модернізації кримінально-правової концепції протидії дискримінації в Україні. Основні з них такі:

уперше:

сформовано теоретико-правову візію кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації як комплексної системи, яка: упорядковує суспільні відносини за допомогою норм кримінального права і правових засобів; включає правові, адміністративні, освітні і соціальні заходи, спрямовані на запобігання, виявлення та застосування кримінальної відповідальності чи інших заходів кримінально-правового характеру у разі вчинення дискримінаційних дій;

розроблено та обґрунтовано авторські пропозиції до законодавства України, що стосуються вирішення проблемних аспектів кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії дискримінації в Україні;

удосконалено:

наукові погляди щодо визначення понять «кримінально-правове регулювання протидії дискримінації», «детермінанти злочинності у сфері дискримінації», «особа, яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації», «система запобігання та протидії дискримінації», «кримінальні правопорушення у сфері дискримінації»;

положення щодо розмежування термінів «види дискримінації» та «форми дискримінації»;

положення щодо відмінностей між стереотипами та упередженнями як одних із основних соціокультурних детермінантів дискримінації;

класифікацію причин та умов, що впливають на виникнення та поширення злочинності у сфері дискримінації;

положення щодо методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері дискримінації;

положення щодо впровадження комплексу віктимологічних заходів, орієнтованих на різні рівні суспільства, включаючи взаємодію між державними органами, громадськими організаціями та громадянами у сфері протидії дискримінації;

положення про напрями вдосконалення кримінально-правової охорони конституційного принципу рівності та забезпечення толерантності у суспільстві;

дістали подальшого розвитку:

положення щодо генези інституту протидії дискримінації в Україні;

положення щодо важливості впровадження системи збору даних про порушення законодавства у сфері протидії дискримінації, притягнення до відповідальності винних осіб для визначення ефективності і недоліків діючих стратегій та заходів у сфері протидії дискримінації;

положення щодо кримінологічного портрету особи, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері дискримінації;

наукові погляди щодо системи запобігання і протидії дискримінації в Україні;

положення про необхідність гармонізації українського кримінального законодавства з міжнародними стандартами універсального та регіонального характеру у сфері протидії дискримінації;

аргументи щодо відсутності підстав передбачення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації шляхом певної «декриміналізації дискримінації».

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки та пропозиції можуть бути використаними у:

– науково-дослідній діяльності – для подальшого вивчення та наукового аналізу кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії дискримінації;

– правотворчості – для удосконалення законодавчих та інших нормативних актів у сфері запобігання та протидії дискримінації;

– правозастосовній діяльності – для вдосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері дискримінації;

– навчальному процесі закладів вищої освіти - під час проведення лекційних та практичних занять з дисциплін: «Кримінальне право», «Кримінологія», «Судові та правоохоронні органи України».

Особистий внесок здобувача. Викладені в науковій роботі положення, наукові розробки та пропозиції є результатом самостійної праці автора дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження висвітлено в доповідях на науково-практичних конференціях і семінарах, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції «Російсько-українська війна: право, безпека, світ» (Тернопіль, 29 квітня 2022 р.); Міжнародній науковій студентській конференції «Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді» (Тернопіль, 15 травня

2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (Тернопіль, 28 квітня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (Тернопіль, 19-20 квітня 2024 р.); Міжнародній науковій студентській конференції «Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді» (Тернопіль, 15 травня 2024 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладені у 10 наукових працях, з яких: 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному виданні, 5 праць апробаційного характеру.

**Список опублікованих праць за темою дисертації
в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Дац А.О. Правове забезпечення протидії дискримінації в Україні. *Європейські перспективи*. 2022. № 3. С. 250-255.
2. Andrii Dats. Peculiarities of investigation of criminal offences in the field of discrimination. *Journal of Law and Social Sciences*. 2023. № 11. P. 21-25.
3. Дац А.О. Міжнародні стандарти та європейська практика у сфері протидії дискримінації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 2. С.145-150.
4. Дац А.О. Проблемні аспекти модернізації законодавства про кримінальну відповідальність за вчинення дискримінації. *Право UA*. 2024. № 2. С. 219-224.
5. Дац А.О. Кримінально-правова охорона рівноправності людини і громадянина. *Наше право*. 2024. № 3. С. 266-271.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Дац А.О. Основні детермінанти злочинності у сфері дискримінації. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 29-30 квітня 2022 року*. С. 468-470.
7. Дац А.О. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони порушення рівноправності громадян. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: матеріали VI міжнародної наукової студентської конференції, м. Тернопіль, 15 травня 2023 р.* С. 394-396.
8. Дац А.О. Класифікація кримінальних правопорушень у сфері дискримінації. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.* С. 468-470.
9. Дац А.О. Право на рівність як об'єкт кримінально-правової охорони. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 19-20 квітня 2024 р.* С. 326-328.
10. Дац А.О. Проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері дискримінації. *Правова система України в умовах європейської інтеграції:*

погляд студентської молоді: матеріали VII міжнародної наукової студентської конференції, м. Тернопіль, 15 травня 2024 р. С. 228-230.

Робота виконана на кафедрі кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (протокол № 9 від 24 травня 2021 року) та Вченою радою Західноукраїнського національного університету (протокол № 11 від 26 червня 2024 року).

Науковий керівник – **Банах С.В.**, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Західноукраїнського національного університету.

Усі теоретичні та практичні результати, що виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень Turnitin. За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Даца Андрія Олександровича на тему «Протидія дискримінації (кримінально-правові та кримінологічні аспекти)» відповідає принципам академічної доброчесності.

Оцінка мови й стилю дисертації. Мова й стиль дисертаційного дослідження відповідають вимогам, які висуваються до наукової праці такого рівня.

Відповідність змісту дисертації спеціальності 081-Право. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Даца Андрія Олександровича відповідає спеціальності 081-Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

У результаті розгляду дисертації Даца А.О. та повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛИЛИ:

1. Пропонувати Вченій раді затвердити такий склад разової спеціалізованої вченої ради:

Рогатинська Н.З., доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Західноукраїнського національного університету – голова ради;

Чудик Н.О., доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, доцент, професор кафедри теорії права та конституціоналізму Західноукраїнського національного університету – рецензент;

Подковенко Т.О., кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, доцент, доцент кафедри теорії права та конституціоналізму Західноукраїнського національного університету – рецензент;

Соболь Є.Ю., доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, професор, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка – опонент;

Ірха Ю.Б., кандидат юридичних наук за спеціальністю 21.07.01 – забезпечення державної безпеки України, доцент кафедри права Навчально-наукового інституту ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет» – опонент.

2. Рекомендувати новоствореній разовій спеціалізованій вченій раді прийняти дисертаційну роботу до захисту.

Головуюча на засіданні кафедри
кримінального права та процесу,
докторка філософії в галузі права,
доцентка, доцентка кафедри
кримінального права та процесу

Західноукраїнського національного університету Ірина ЮРКЕВИЧ